

Program d'activitad 2013 – 2016

visiuns - intenziuns - incaricas

M E S S A D I

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2014	
		Realisaziun previu	exequiu
0. Activitad en general e renovaziun dallas structuradas			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- Lescha da turissem (revisiun parziala)	1		2014
- Constituziun communal (structuras politicas)	2	2015	
- Reglament per la direcziun communal (translatar)	2	14/15	
- Nova ulivaziun da finanzas (passa en vigur 2016)	1	2016	
- Regulativ Center da sport e cultura (elecziun cumissiun da menschi)	3	15/16	
- Lescha communal da pumpiers	2	14/15	
1. Collaboraziun intercomunala / segirtad publica			
1.1 Dalla visiun alla realisaziun - ina vischnaunca ella Cadi			
1.2 Regiun Surselva	1	2017	
1.3 Cussegl da cumin/radunonza presidents comunals	1	2016	
1.4 Forestalesser/stradalesses			
1.5 Scolalesses			
1.6 PUNTREIS - Center da sanadad SA - Fundaziun Casa da tgira Sursassiala	1	14/15	
1.7 Pumpiers Sursassiala	1	14/15	
2. Scolaziun			
<i>↳ Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 210 Revisiun dalla lescha da scola (fatschenta cussegl da vischnaunca)	3	15/16	
- 211 Revisiun digl uorden disciplinar (uorden intern, cumpetenzza cussegl da scola)	3	15/16	
3. Giuventetgna - cultura e temps liber			
3.1 Premi Desertina (eleger nova cumissiun)	3	13/16	
3.2 Veta culturala			
3.3 Embellaziun dil vitg e concept da signalisaziun ed informaziun	1	14/15	
3.4 Center da sport e cultura (CSC)	2	13/16	
Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel			

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2014	
		Realisaziun	
		previu	exequiu
4. Sanadad - Casa da tgira			
↳ Disposiziuns legislatorias:			
- Nominaziun cussegl da fundaziun Casa da tgira Sursassiala	1		2014
- Elecziun cussegl d'administraziun PUNTREIS Center da sanadad SA	1		2014
4.1 Activitads per nos attempai (seniors) - Residenza da seniors	3	15/16	
5. Ovras socialas			
6. Traffic communal e cantunal			
↳ Disposiziuns legislatorias:			
- 021 Lescha da baghegiar (revisiun parziala)	2	15/16	
- 620 Lescha davart l'avertura pil traffic (cumpensaziun da parcadis)	2	14/16	
- Plan da cataster cun in inventari separau dalla reit da vias funsilas e vias agricolas (coordinaziun cun la meglieraziun funsila)	2	14/16	
6.1 Vias cantunalas			
6.1.1 Via Sursilvana	1		13/14
6.1.2 Via Lucmagn	2	14/16	
6.1.3 Pardomat – Madernal: Via da comunicaziun (sanaziun - realisaziun)	1	13/15	
6.1.4 Cavardiras: Via da comunicaziun (meglieraziun funsila)	3	16/18	
6.1.5 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta	2	13/15	
6.2 Vias communalas (coordinar cun meglieraziun funsila)			
			**
6.2.1 Via Sogn Gions	1	13/15	
6.2.2 Via Sogn Placi	1	13/15	
6.2.3 Via Cons	2	14/16	
6.2.4 Via Run	2	15/16	
6.2.5 Ulteriuras vias	2	16/22	
• Via Salez/Segnas (urgent, per part via da cultivaziun)	2	17/19	
• Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas)	2	19/22	
• Via Curtins/Segnas	2	2019	

Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2014	
		Realisaziun	
		previu	exequiu
• Via Sut Vitg/Segnas	2	2019	
• Via Funs-Dado	2	16/17	
• Via Gonda, naven dalla stizun Spar entochen Via Lucmagn	2	15/16	
** La successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas e dil svilup dils projects.			
6.3 Sendas			
6.3.1 Senda Tegia Valentin - Caischavedra	1		13/14
6.3.2 Sutpassadi senda a Chischliun	1		13/14
6.3.3 Loipa da cuorsa liunga Salaplauna - Rieven (CSC)	1	2014	-
6.3.4 Senda Cufions - Fontanivas	3	15/16	
6.4 Parcadis			
6.4.1 Parcadis: Signalisaziun e diever			
6.5 Bus local			
	1	13/14	
7. Ambient e planisaziun			
✚ Disposiziuns legislatorias:			
- 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (finanziaziun, adattaziun dallas taxas)	2	14/15	
7.1 Aquaducts, dismessa e purificaziun dall'aua			
7.1.1 Provediment d'aua: Ina incarica dallas corporaziuns d'aua			**
7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas	3		
7.1.3 Serenera Raveras	2	15/17	
7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal	3		
7.1.5 Projects en direct connex cul GEP	3	16/22	
7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid	3	15/16	
7.1.7 Canalisaziun: Sanaziun dalla reit, en special separaziun dallas auas (begls e fontaunas)			
7.1.8 Projects da canalisaziun Acletta Ost e Clavaniev			
** La successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas.			
Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel			

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2014	
		Realisaziun previu	exequiu
<i>7.2 Dismessa da rumians</i>			
<ul style="list-style-type: none"> ↳ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (eventualmein adattaziuns marginalas) 	3	14/15	
7.2.1 Deponias e cumpostar – basegns e pusseivladads	2	13/15	
7.2.2 Deponias regiunalas			
<i>7.3 Santeri - fossa communabla</i>	2	14/15	
<i>7.4 Planisaziun locala</i>			
7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun	2	14/16	
7.4.2 Surluvrar ils plans d'areal e da quartier			
<i>7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)</i>			
<ul style="list-style-type: none"> ↳ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - Lescha d'explotaziun (harmonisada cun Medel e Sumvitg) 	1	2014	
7.5.1 Val d'Acletta	1	13/15	
7.5.2 Vendita dall'energia da participaziun	2	2014	
7.5.3 Exploraziun da mineralias primaras	1	2014	
8. Economia			
<i>8.1 Economia, turissem, agricultura e forstalesses</i>			
<ul style="list-style-type: none"> ↳ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - 800 Lescha d'agricultura (en connex cun la meglierazin funsila) 			
8.1.1 Economia en general	1		
8.1.2 Center sursilvan d'agricultura (incl. Sennaria Surselva)	1	13/15	
8.1.3 Meglieraziun funsila	1	13/15	
8.1.4 Concept da qualitat dalla cuntrada			
<i>8.2 Forestalesses</i>			
8.2.1 Regiuvinaziun digl uaul (ina incarica permanenta)	2		

Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2014	
		Realisaziun	
		previu	exequiu
8.2.2 Vias d'uaul (preservaziun e reparaturas en cumbinaziun cun meglieraziun funsila)	1	13/19	
8.2.3 La Schetga da Madernal	3	17/18	
8.2.4 Via Run: Nova sligiazium	3	15/18	
8.2.5 Lavineras	2	13/18	
8.2.6 Academia Vivian	1		13/14
8.2.7 Reservat d'uaul Soliva	1		13/14
8.2.8 Project da renaturalisaziun dil Rein a Fontanivas	1	14/15	
8.3 Turissem			
↳ Disposiziuns legislatorias:			
- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)	3	14/16	
- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)	3	14/16	
8.3.1 Turissem en general			
8.3.2 Zona speciala Hotel Acla da Fontauna			
8.3.3 Habitaziuns administradas e hotellaria			
8.3.4 Punt staziun - Salaplauna	2	14/16	
8.3.5 Loipa da cuorsa liunga, project punts Brulf e Plaun Sut/Plaun Grond	2	14/16	
8.3.6 Pendicularas Mustér – differents projects	2	14/18	
8.3.7 Alpine Pearls (commembradi)	1		2013
8.3.8 Giubileum 1400 onns Claustra Mustér	2	13/16	
8.3.9 Parc Adula	3	2015	
9. Edificis comunals			
9.1 Casa da scola nova	2	14/16	
9.2 Casa da scola Segnas (niev purtader)	3		
10. Ponderaziuns finalas			

Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel

Preziau signur president
Preziadas signuras cusseglieras e prezias signurs cussegliers

Cun 2013 ha ina nova perioda d'uffeci entschiet. La suprastonza communal ha elaborau in program che duei valer sco directiva per l'activitad dallas autoritads communalas per quella perioda d'uffeci da quater onns. Aschia vegn il program annualmein adattaus, actualisau e cumpletaus. Futuramein vegn il program d'activitad redimensiunau sin ils puncts essenzials e decisivs.

Novs accents

Nies motto central pil proxim avegnir secloma:

- **Mustér** fa la differenza!! (finamira elaborada comunablamein)
- Rinforzar **Mustér** sco subcenter regiunal en stretga collaboraziun cun las vischnauncas vischinontas. Ina fusiun sco pass final duei possibilitar in saun svilup e crear pli valur en nossa regiun.
- Crear in attractiv coc dil vitg - migliurar la cumparsa e l'infrastructura.

0. Activitad en general e renovaziun dallas structuradas

Emprema prioritad

- *Il cussegl da vischnaunca ha comunablamein cun la suprastonza communal elaborau las strategias futuras. Quels buns resultats duein vegnir concretisai ed era integrai ella strategia per Sursassiala resp. per la Surselva.*

Plinavon

- impuls turistics e participaziuns finanzialas cun focussar las resursas,
- reponderar structuradas politicas cun integrar la populaziun ella procedura d'evaluaziun,
- mantener l'infrastructura avon maun (CSC, casa da scola nova, serenera eav.),
- promoziun dall'economia en general e d'implonts turistics en special,
- crear bunas premissas da habitar e porscher bunas plazzas da lavur cun la finamira d'augmentar la populaziun,
- promover cooperaziuns denter ils purtaders da prestaziun locals e regionalas.

⇒ La realisaziun pretenda grond engaschi da tuts.

‡ *Disposiziuns legislatorias:*

- Lescha da turissem approbau
- Revisiun dalla constituziun communal (structura politica)
- Reglament per la direcziun communal (translatar)
- Nova ulivaziun da finanzas (passa en vigur 2016)
- Lescha communal da pumpiers

0.1 La situaziun finanziaria ed economica

La vischnaunca duei promover *in favoreivel clima per activitads privatas*. Aschia ha ella creau bunas premissas per novs menaschis cun ina zona da mistregn, sco era ina zona per empremas habitaziuns. Cun l'acceptanza dall'iniziativa "Weber" ei vegniu decretau in scamond d'erecziun da secundas habitaziuns buca administradas. Nossa vischnaunca ha adina giu in bien equilibr denter empremas e secundas habitaziuns. Quella decisiun disgraziada impedescha in svilup positiv en nossa regiun. Corrispudentamein setracta ei ussa d'ereger habitaziuns administradas ni edifecis da hotellaria. Per la branscha da construcziun e da construcziun secundara ha l'iniziativa consequenzas ordvart negativas d'ina vart sin ils prezis e da l'autra vart sil diember dallas personas occupadas. Grazia alla planisaziun d'areal ad Acla

da Fontauna dispona la vischnaunca d'ina zona che lubescha sper l'erecziun d'in hotel e da habitaziuns administradas era l'erecziun da secundas habitaziuns. Cheu ei igl engaschament finanziel dalla vischnaunca en l'infrastructura fundamentala evidents per garantir in bien svilup turistic. Vinavon s'engascha la vischnaunca cun surprender ils cuosts e la coordinaziun tier planisaziuns da quartier d'impurtonza strategica (sco p.ex. Center dil Vitg, Disentiserhof, ressort Pendicularas Mustér).

Las pusseivladads per novas entradas serestrenschan sin adattaziuns dallas taxas per la finanziaziun speciala dall'infrastructura (dismessa d'aua). Cun 2016 ei previu in alzament dil tscheins d'aua (1. etappa 2011 da 85 sind 105 e 2. etappa 2016 da 105 sind 115 francs per kilowatt). A basa dil prezi fetg bass d'energia vegn il tscheins d'aua generalmein mess en discussiun. Ina sminuaziun ni sistida dil tscheins d'aua havess consequenzas catastrofalas per in cantun muntagnard sco il Grischun. In tema aunc el stadi inicial ei l'introducziun d'ina taglia sin secundas habitaziuns.

1. Collaboraziun intercomunala / segirtad publica

1.1 Dalla visiun alla realisaziun – ina vischnaunca ella Cadi

Per dar damogn allas novas incaricas ed optimar las sligaziuns basegna ei ina intensiva collaboraziun primarmein cun las vischnauncas dalla Cadi. Sch'ins considerescha las tendenzas generalas, las pretensiuns augmentadas visavi las autoritads communalas, ils fastedis d'anflar persunas qualificadas ed il squetsch finanziel, ei ina fusiun realistica e necessaria. Pass per pass e cun projects concrets promova la suprastanza communal la realisaziun da quella finamira. Ina collaboraziun intercomunala pli stretga ei strusch pli pussevla a vosta dalla complexitad dalla materia. Pliras damondas dispoteivlas (p.ex. scolaesser) san mo vegnir sligadas el rom d'in project da fusiun. Gest en consequenza dallas davosas grondas fusiuns (Glion/Ilanz, Scanvetg/Arosa e Scuol) ei era la necessitad d'agir en nossa regiun incontestabla.

1.2 Regiun Surselva

En connex cun la refuorma dil territori vegnan las incaricas dallas regiuns definidas da niev. Previu ei che las regiuns adempleschan mo pli incaricas adossadas dallas vischnauncas ni dil Cantun. Ella duei ni haver la competenza da relaschar legislaziuns sco era buca d'incassar taglias. Era duei il parlament vegnir abolius e remplazzaus entras ina conferenza dils presidents communalas. Quella midada structurala duei passar 2017 en vigur. Da niev duein las vischnauncas far cuvegns da prestaziun cun la regiun per las singulas spartas. Il referendum ei vegnius inoltraus e la fin 2014 vegn quella fatschenta suttamein alla votaziun dil pievel.

1.3 Cussegl da cumin/radunonza presidents communalas

Entras la refuorma giudiziala, che passa prevedentamein l'entschatta 2016 en vigur, piarda il cumin sia funcziun. Il cumin fuorma futuramein sulettamein la secziun electorala. Il cussegl da cumin vegn remplazzaus entras la conferenza dils presidents communalas dalla Cadi.

1.4 Forestaesser/stradaesser

Gia dapi onns funcziunescha la collaboraziun sil sector dil forestaesser enteifer las vischnauncas da Sursassiala. Aschia disponan las treis vischnauncas d'ina suga comunabla che vegn duvrada per tagls da lenna ed auters transports. Las maschinass dils singuls menaschis vegnan nezegiadas vicendeivlamein. Corrispudentamein exista gia ina fetg stretga collaboraziun denter ils menaschis. Cun quei che la vischnaunca da Tujetsch ha pil

mument sistiu las contractivas per in consorzi da scola Sursassiala, ei era la lavur per l'integraziun dils menaschis technics sut in tetg vegnida interrutta.

1.5 Scolaresser

Sil sector dil scolaresser ha ei dau marcantas midadas en consequenza dalla nova lescha da scola. Vinavon caschuna la demografia grondas difficultads. D'ina vart ha quei per consequenza dapli cuosts e da l'otra vart era ina reducziun considerabla dallas contribuziuns cantunalas. La nova ulivaziun da finanzas che cumpeglia era in detretschament dallas incaricas denter il Cantun e las vischnauncas, vegn a caschunar dapli cuosts per il scolaresser. Il concept equilibrav per in consorzi da scola Sursassiala elaboraus entras ina gruppa da lavur ha la suprastanza communal da Tujetsch ord munconza d'acceptanza politica sistiu. Actualmein vegn elaborau ina cunvegna cun la vischnaunca da Medel pils proxims quater onns. Silsuenter vegn la vischnaunca da Medel ord munconza da scolars buca pli a saver menar ina scola populara ella val.

⇒ *Cunvegna scolaresser cun vischnaunca da Medel*

1.6 PUNTREIS Center da sanadad SA - Fundaziun Casa da tgira Sursassiala

La Casa da tgira Sursassiala a Mustér se presenta en in niev vestgiu. Il fevrer 2014 ein las novas localitads vegnidas retratgas. La fundaziun ha surdau la casa da tgira cun in'incarica da prestaziun alla societad PUNTREIS Center da sanadad SA, la quala ei responsabla per il menaschi. La cumissiun dalla regiun da planisaziun Sursassiala coordinescha las diversas purschidas. A mesa vesta ei ina collaboraziun pli stretga cun il Spital regional Surselva sco center da cumpetenza ina buna opziun.

1.7 Pumpiers Sursassiala

2008 han las vischnauncas da Mustér, Medel e Tujetsch decidu da fusiunar lur corps da pumpiers. Finamira principala ei stau da rinforzar la segirtad ella regiun e daventar pli flexibels. Ina consequenza emperneivla ei denton era stau che las expensas pils pumpiers ein sesminuidas. 2008 ei vegniu creau ina nova lescha ed in niev regulativ sebasond sils statuts dalla corporaziun per ils Pumpiers Sursassiala. Suenter gleiti 7 onns ei la lescha buca pli cumpatibla cul dretg e sto perquei vegnir adattada. La lescha veglia ei vegnida fatga cun risguardar il sboz dalla nova lescha cantunala ch'ei ida en vigur l'entschatta 2011. Denter 2008 e 2011 ha ei denton aunc dau midadas, recuors e decisiuns da dertgira, aschia che quella lescha ei spert stada antiquada. Plinavon caschunan entgins artechels per confusiun perquei che la translaziun ei buc clara. Detg cuort: igl ei necessari d'adattar la lescha alla giurisdicziun vertenta.

2. Scolaziun

‡ Disposiziuns legislatorias:

- 210 Revisiun dalla lescha da scola (fatschenta cussegl da vischnaunca)
- 211 Revisiun digl uorden disciplinar (uorden intern, cumpetenza cussegl da scola)

3. Giuventetgna - cultura e temps liber

3.1 Premi Desertina

Il regulativ davart il Premi Desertina ei vegnius adattaus e las autoritads communalas vulan vinavon undrar personalitads ed instituziuns meriteivlas sco era prestaziuns singularas. La suprastanza communal vegn tenor basegns ad eleger ina cumissiun.

3.2 Veta culturala

- ⇒ *La Biblioteca populara* ei integrada el menaschi communal. Grazia al grond engaschi da biaras personas dispona la biblioteca d'ina purschida fetg attractiva e professunal.
- ⇒ Ils nums locals ein digitalisai ed ein publicai sin la pagina d'internet dalla vischnaunca ([www.disentis.ch/Vischnaunca/Nums locals](http://www.disentis.ch/Vischnaunca/Nums_locals)).

3.3 Embellaziun dil vitg e concept da signalisaziun ed informaziun

Ils 11 d'avrel 2014 ha il cussegl da vischnaunca concediu in credit da frs. 350'000 per la realisaziun dall'embellaziun, signalisziun ed informaziun. Enteifer il temps publicau ei vegniu inoltrau in referendum. Ils votants han ella votaziun dils 15 da zercladur 2014 confirmau il credit da frs. 350'000.

Suenter quella decisiun ei vegniu elaborau in concept en detagl. En emprema etappa ein las tablas e las bandieras all'entrada dil vitg vegnidas realisadas. Entochen l'EX14 ei il tschiel da bandieras alla staziun vegnius realisaus. La realisaziun d'in tschiel da bandieras amiez il vitg cuoza muort la complexitad da proprietad pli ditg che previu. Il postar las petgas sepresenta pli pretensius che quintau. Aschia ein ils loghens vegni defini, las distanzas dalla rutas e dils puncts da mira vegni adattai. Primavera 2015 vegnan las petgas d'informaziun postadas. L'embellaziun da Nadal ha anflau ina buna accoglientscha ed igl ei previu da mantener quei sistem el futur.

3.4 Center da sport e cultura (CSC)

- Concept cumplexiv - sanaziun completa CSC
- Sanaziun dils stabiliments interns tenor il preventiv

La suprastanza communal ed ils responsabels dil Center da sport e cultura han schau elaborar dus studis per esser semtgai pils proxims onns. Dad ina vart ei la substantza dall'infrastructura vegnida controllada, per l'autra ei il mandat pendent tgei far cun las localitads vitas dapi plirs onns vegnius dessignaus. Ils resultats ein avon maun e muossan dad ina vart las munconzas e da l'autra vart novas purschidas pusseivlas per alzar l'attractivitat da nies CSC. En nies mund d'ozildi vala ei da restar movibels e saver adattar las purschidas aschi spert sco pusseivel. In tema quotidian ei plinavon la sanaziun dil tetg cun sche pusseivel prender en consideraziun in nez fotovoltaic per saver profitar da quella sinergia. Las expensas vegnan ad ir els milliuns francs per saver restar competitivs. Era egl avegnir astga il CSC buca star eri. Igl atun 2015 va igl actual meinafatschenta Umberto Zanin en pensiun. Sin fundament da quella midada duei la structura da menaschi vegnir examinada. Collaboraziuns duein esser in cavazzin suprem per planisar in prospereivel avegnir.

4. Sanadad - Casa da tgira

‡ Disposiziuns legislatorias:

- Elecziun cussegl da fundaziun Casa da tgira Sursassiala

- Elecziun cussegl d'administraziun PUNTREIS Center da sanadad SA

4.1 *Activitads per nos attempai (seniors)* - Residenza da seniors

La vischnaunca sustegn iniziativas privatas per ina residenza da seniors. Tenor situaziun sa la vischnaunca metter a disposiziun agen terren en dretg da baghegiar e sustener ils iniziants tier eventualas adattaziuns dalla planisaziun locala. Muort munconza da habitaziuns per attempai (seniors), sesanflan numeruras persunas cun in fetg bass grad da tgira en casas da tgira. Il basegns per ina residenza da seniors ei cumprovaus.

5. Ovras socialas

La refuorma dall'ulivaziun da finanzas preveda in detretschament dils susteniments publics. Ils cuosts per cass socials en vischnaunca vegnan surpri cumpleinamein dallas vischnauncas. Perencunter surpren il Cantun cumpleinamein ils cuosts per cass socials ordeifer il Cantun ed ils cuosts per las mesiras d'internament (Verwahrung). Il survetsch social regiunal vegn vinavon menaus entras il Cantun. Las vischnauncas han da surprender ils cuosts persunter.

6. Traffic communal e cantunal

‡ *Disposiziuns legislatorias:*

- Lescha da baghegiar (revisiun parziala)
- Lescha davart l'avertura pil traffic (*cumpensaziun da parcadis*)

6.0 *En general*

Revisiun parziala dalla lescha da baghegiar

La lescha da baghegiar en sia fuorma nova a basa dalla lescha davart la planisaziun dil territori ei en vigur dapi l'approbaziun entras la Regenza la fin matg 2009. Ella pratica ei semussau ch'igl ei necessari da precisar entginas formulaziuns, aschia per exempel igl artechel che circumscriba igl intent dalla zona da mistregn. Ina revisiun parziala dalla planisaziun locala stat medemamein sin rucca ed en quei connex fa ei era senn da far las adattaziuns necessarias ella lescha da baghegiar.

Revisiun dalla lescha davart l'avertura pil traffic

La lescha actuala davart l'avertura pil traffic corrispunda buca pli al dretg surordinau e caschuna per quei conflicts d'interpretaziun. Per quei eis ei necessari da reveder la lescha davart l'avertura pil traffic. Sin fundament dall'examinaziun detagliada vegn ei ad esser pusseivel ch'ins sto reveder quella lescha totalmein. La revisiun fa medemamein senn en cumbinaziun cun la revisiun parziala dalla lescha da baghegiar.

6.1 *Vias cantunalas*

La sanaziun dils straduns cantunals ei ina incumbensa cantunala. La vischnaunca planisescha e coordinescha ils projects communs en stretg contact cugl uffeci da construcziun bassa.

6.1.1 *Via Sursilvana*

La sanaziun dil tschancun Sontget – Casa Misterlessa dalla Via Sursilvana ei vegnida terminada la primavera 2014 cun la cuvrida fina.

6.1.2 Via Lucmagn

La sanaziun dalla via Lucmagn (Via dalla Staziun – Punt Langini) ei vinavon en discussiun. Il Cantun ha pil mument buca planisau la sanaziun da quei tschancun. La vischnaunca ha tut interess d'accelerar quellas lavurs. In'emprema etappa realisescha il Cantun ensemen cun la vischnaunca en connex cun la nova surbaghegiada Langini a Raveras. Quella realisaziun succeda el decuors dalla primavera 2015. Actualmein cuora la submissiun. En connex cun la submissiun vegn ins a stuer fixar la clav da repartiziun denter Cantun e vischnaunca, quei a basa dallas prescripziuns dalla lescha davart las vias cantunalas.

6.1.3 Pardomat-Madernal: Via da comunicaziun (sanaziun - realisaziun)

L'emprema etappa cun la nova punt ei realisada. Enteifer ils proxims treis onns vegn la via sanada cumpletamein entochen tier la via che meina a Cavardiras. Quella via cun ses numerus mirs e punts ei fetg pretensiusa e corrispudentamein era cara. Uonn vegn realisau l'emprema etappa naven dalla Punt Russein enviers Madernal. Cun la secunda etappa duess ins saver terminar il tschancun cun las punts per liung dalla spunda ed igl onn 2016 l'etappa restonta entochen tier la punt da Pardomat. Silsunter suonda la cuntinuaziun entochen alla sbuccada dalla via viers Cavardiras.

6.1.4 Cavardiras: Via da comunicaziun (meglieraziun funsila)

Sin giavisch dalla vischnaunca ei la part entochen alla via Raveras vegnida sanada. Vinavon dat ei emprems studis per ina sanaziun completa dalla via, denton buca aunc concrets projects. La vischnaunca ha grond interess vid ina sanaziun dalla via, ord motiv dil diember sminuent da habitonts a Cavardiras.

6.1.5 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta

Il Cantun investescha ils proxims tschun onns rodund 15 milliuns francs en la sanaziun dil stradun cantunal denter Salaplauna e Curaglia. Ina prolungaziun dalla gallaria per liung dil lag da fermada ei buca prevedida ni decidida. Quella purtass denton in grond effect per garantir in'avertura pli segira. Tenor project custassen singulas remeduras minimalas rodund 40 milliuns francs. In'avertura permanenta caschunass cuosts da rodund 400 milliuns francs ed ei pauc probabla.

6.2 Vias communalas (coordinar cun meglieraziun funsila)

Las vias communalas sesanflan per part en in fetg schliet stan. Differents projects da sanaziun ein en lavur e duein vegnir realisai el decuors dils proxims onns.

6.2.1 Via Sogn Gions

La suprastanza communalha ha surdau l'incarica da preparar il project per la sanaziun dalla Via Sogn Gions. La procedura da contribuziun ei vegnida instradada. La dertgira administrativa ha confirmau la decisiun dalla suprastanza communalha. Igl ei previu d'entscheiver cun las lavurs da sanaziun primavera 2015. Las lavurs vegnan a vegnir terminadas el decuors dalla stad 2016.

6.2.2 Via Sogn Placi

Il project da sanaziun ei en lavur ed ei urgents. En connex cun la sanaziun dalla Via Sursilvana eis ei pusseivel da nezegiar sinergias. El decuors digl atun/unviern 2013/2014 ha la vischnaunca instradau la procedura da contribuziun. Sin fundament d'ina protesta concernent la cumpart dall'interessenza publica ei la procedura da contribuziun vegnida sistida.

6.2.3 Via Cons

Quella via che ha obteniu avon 3 entochen 4 onns entginas reparaturas cosmeticas sesanfla en in schliet stan. Ils emprems donns ein gia sepresentai el decuors dalla primavera 2013. In project che sto vegnir surluvraus ei avon maun. Las lavurs da projectaziun ein vegnidas spustadas cun risguard era sil plazzal da baghegiar dalla Casa da tgira. En connex cun la sanaziun eis ei medemamein necessari da remplazzar la canalisaziun existenta e da sparter las auas.

6.2.4 Via Run

La sanaziun da quella via ei vegnida spustada en connex cun la realisaziun da differentas surbaghegiadas a Latis. Ins sa quintar che quellas lavurs mondien a fin el decuors digl onn 2015 aschia ch'ins savess prender a mauns la sanaziun dalla via el decuors digl onn 2016.

6.2.5 Ulteriuras vias

La vischnaunca ha aunc in tschuppel vias che stuessen vegnir sanadas. La situaziun finanziaria lubescha buca la realisaziun da tuts projects el decuors dils proxims quater onns. Ei setracta dallas suandontas vias (gruppau tenor urgenza dalla realisaziun):

- *Via Salez/Segnas (urgent, per part via da cultivaziun)*
- *Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas)*
- *Via Curtins/Segnas*
- *Via Sut Vitg/Segnas*
- *Via Funs-Dado, per nezegiar sinergias fagess ei senn da sanar quella via il medem mument sco la Via Run*
- *Via Gonda, naven dalla stizun Spar entochen Via Lucmagn (per prevegnir ad ulteriurs donns)*

6.3 Sendas

Per garantir ina reit d'aulta qualidad ei previu in sistem da garanzia da qualidad per las sendas. Igl ei semussau ch'il manteniment da nossas sendas funcziuna buca adina optimalmein ed aschia vul la suprastonza migliurar quella purschida turistica fetg impurtonta. Era duei vegnir sclariu tgei sendas ch'ins vul mantener ni sliagar. Era ina separaziun da sendas per il diever da viandonts ni per ils velos da muntogna (mountainbikes) ei en discussiun.

⇒ Infrastructura turistica sanitaria a Mumpé Tujetsch ei giavischeivla. A Mumpé Medel ed a Cavardiras ei l'infrastructura turistica sanitaria gia avon maun.

6.3.1 Senda Tegia Valentin - Caischavedra

La senda ei vegnida sanada e slargiada el decuors digl atun e dalla primavera 2013/2014. L'entschatta dalla stad 2014 ha la senda saviu vegnir surdada a siu intent.

6.3.2 Sutpassadi senda a Chischliun

Tenor las prescripziuns federalas sto il passadi dalla senda denter Chischliun e Scaletta vegnir sanas ni sligias sil pli tard igl onn 2014 e vegn terminada la primavera 2015.

La publicaziun dil project ei succedida. La realisaziun succeda igl atun 2014. Il sutpassadi colligia il quartier da Chischliun cun quel da Sontget e cun la nova senda Davos-Mustér.

6.3.3 Loipa da cuorsa liunga Salaplauna - Rieven (CSC)

La loipa da cuorsa iunga a Salaplauna vegn apprezzada ton dils hosps sco era dils indigens. Cun l'entschatta dalla proxima stagiun d'unviern sa il trassé da cuorsa liunga vegnir prolungius sur Rieven entochen ad Acla da Fontauna. Cheutras san ils hosps nezegiar optimalmein l'infrastructura dil CSC.

6.3.4 Senda Cuflops - Fontanivas

Savens van las bellezias da nossa cuntrada a piarder perquei che quellas ein buca accessiblas. Sin in tschancun da ca. 180 m dadens Fontanivas ha il Rein Anterior mulau il grep e caschunau interessantas fuormas da bellezza singulara. Per dar la pusseivladad da prender investa da quels mulins eis ei denton necessari da prender mesiras constructivas per ch'ils aspectaturs sappien visitar ils "mulins" segiramein.

6.4 Parcadis

La vischnaunca dispona da memia paucs parcadis el center dil vitg. En connex cun la surbaghegiada Center dil vitg, stat l'erecziun da parcadis en discussiun.

6.4.1 Parcadis: Signalisaziun e diever

Per ils parcadis publics drova ei ina reglamentaziun davart il dretg da parcar. Quei pertucca ils uclauns da Peisel, Segnas, Mumpé Tujetsch e Cavardiras.

6.5 Bus local

En connex cun la revisiun dalla lescha da turissem vegn la finanziaziun dil bus reglada directamein sur la vischnaunca.

7. Ambient e planisaziun

‡ Disposiziuns legislatorias:

- 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (finanziaziun, adattaziun dallas taxas)

7.1 Aquaducts, dismissa e purificaziun dall'aua

7.1.1 Provediment d'aua: Ina incarica dallas corporaziuns d'aua

Las duas corporaziuns d'aua en vischnaunca funcziunan bein e prestan oreifra lavur. Differentas lavurs da sanaziun ein iniziadas e vegnan cuntinuadas ils proxims onns per saver porscher ina infrastructura intacta pil different diever. Finamira a miez liunga vesta resta ina

corporaziun d'aua en vischnaunca. Era in'integraziun dil provediment d'aua el menaschi communal duei vegnir tratga en consideraziun.

7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas

Sin quei sector semuossa gia dapi biars onns ina munconza dalla finanziaziun dils stabiliments per la dismesa e purificaziun dallas auas piarsas. La vischnaunca ha fatg grondas investiziuns sin quei sector e vegn a stuer far investiziuns per saver garantir il funcziunar digl allontanament dallas auas piarsas ed optimar ils menaschis da purificaziun. Igl indispensabel da sefatschentar cun la damonda dalla finanziaziun ed el medem mument era reveder parzialmein la lescha sco era dil regulativ. Ina cumissiun vegn a preparar la fatschenta per mauns da suprastanza communal e cussegl da vischnaunca. En mintga cass eis ei inevitabel d'augmentar considerablamein las taxas.

7.1.3 Serenera Raveras

L'analisi dil menaschi dalla serenera ei ton sco fatga. Quella vegn per l'ina a mussar tgei sligaziuns ch'ei necessarias per possibilitar che l'aua dalla cascharia ultra da tschella sappi vegnir purificada aschia, ch'ella ademplescha las prescripziuns. Per l'otra duei l'analisi era euir il basegns da sanaziun dalla serenera.

7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal

Las sereneras ellas fracziuns da Cavardiras, Pardomat e Madernal ston vegnir erigidas tenor ina decisiun dalla Regenza dil cantun Grischun dil zercladur 2013 enteifer ils proxims 5-10 onns. Per l'erecziun ed il menaschi ston ins quintar cun considerabels cuosts. Desista la vischnaunca da quellav vegn decretau in scamond da baghegiar en quellav fracziuns.

7.1.5 Projects en direct connex cul GEP

Sper la sanaziun dalla reit existenta eis ei necessari da sparter las auas el contuorn dil quartier Acletta sid e dil Crest d'Acletta. Plinavon eis ei necessari da descargar la canalisaziun ad Acla da Fontauna ed a Raveras. Necessari eis ei era da descargar la canalisaziun da Clavaniev cun separar ina part dall'aua schubra dalla tschuffa. Difficultads caschuna l'aua schubra dalla Via Cons ed el contuorn dalla sbuccada dalla Via Gonda ella Via Lucmagn. Fertan che pliras canalisaziuns san vegnir remplazzadas ni sanadas en connex cun sanaziuns da vias, basegnan quels projects in'investiziun supplementara. Sco basa per quellav lavurs vala il niev plan general GEP.

7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid

Cunquei ch'il canal da colligaziun sesanfla predominantamein ordeifer la zona da baghegiar sa la vischnaunca quintar cun contribuziuns cantunales. Perquei ha la suprastanza communal incaricau il biro d'inschignier Cavigelli da preparar in project che sa vegnir suttamess al Cantun per ina damonda da contribuziun. Il project ei ton sco preparaus e duess vegnir inoltraus el decuors dil meins october 2014 allas autoritads cantunales. Quella canalisaziun ei necessaria per descargar la canalisaziun d'aua tschuffa che ha el quartier d'Acla da Fontauna era gia caschunau inundaziuns dalla canalisaziun.

7.1.7 Canalisaziun: Sanaziun dalla reit, en special separaziun dallas auas (begls e fontaunas)

En connex cul plan general da drenadi (GEP) han ins constatau in tschuat aua jastra (begls, aua da fontauna, drenadis etc.) ella canalisaziun d'aua tschuffa. Igl allontanament da

quell'aua ord la canalisaziun ei in'impurtonta incarica era per optimar ils cuosts da menaschi dalla serenera. Plinavon eis ei semussau che la canalisaziun ha pitii el decuors dils onns, aschia ch'ei basegna el futur investiziuns. Nua che quei ei pusseivel duei quei succeder en connex cun sanaziuns dallas vias corrispudentas per aschia saver optimar las lavurs ed evitar expensas considerablas (Peisel, Cons, Cavardiras, Via Curtins, Via Sut Vitg, Via Salez, Via Run, Via Funs-Dado, Via Sogn Placi, Via Lucmagn, Via Pardomat e Mumpé Medel).

7.1.8 Projects da canalisaziun Aletta Ost e Clavianev

Cul medem intent da saver recaltgar contribuziuns dil Cantun ha la suprastonza communal incaricau il biro d'inschignier Cavigelli da preparar dus projects da canalisaziun. Era quels dus projects vegnan inoltrai el decuors digl october 2014 al Cantun per approbaziun e sco damonda da contribuziun.

7.2 Dismessa da rumians

‡ Disposiziuns legislatorias:

- 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (adattaziuns marginalas)

7.2.1 Deponias e cumpostar – basegns e pusseivladads

La vischnaunca da Mustér posseda in oreifer sistem da separar ils rumians a Raveras, dil qual la populaziun fa stediamein diever. Il niev sistem da dismetter il curdem verd sto vegnir reponderaus. Gest cun quella caschun sedess ei eventualmein la pusseivladad da schar renescher l'idea d'installar in implont regional per la producziun da biogas.

7.2.2 Deponias regiunalas

Las deponias a Rabiun e Tujetsch ston vegnir emplenidas avon che lubientschas per novas deponias vegnan concedidas. La damonda da deponer pigns quantums da material da scavament (davart privats) ei buca sliada cun deponias regiunalas. Cheu vegn il Cantun a stuer porscher maun baul ni tard, sch'ins vul prevegnir a deponias selvadias.

7.3 Santeri - fossa comunabla

Il giavisch per ina fossa comunabla ei avon maun. Il spazi reservau vegn preparaus quest atun ed el decuors dalla primavera 2015, aschia che la realisaziun sa vegnir planisada ed exequida.

7.4. Planisaziun locala

7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun

La decisiun dalla Regenza en connex cun la zona speciala Disentiserhof ei aunc adina pendenta. Plinavon intendan las pendicularas da realisar a Sax/Sontga Catrina ina surbaghegiada. La surbaghegiada a Sax pretenda ina revisiun parziala dalla planisaziun locala. Il medem mument eis ei pusseivel ch'ei basegna ina decisiun el cass dalla zona speciala Disentiserhof. Quella revisiun parziala duei aunc vegnir instradada el decuors digl atun 2014. En cumbinaziun cun la revisiun parziala dalla planisaziun locala ei previu ina revisiun parziala dalla lescha da baghegiar.

7.4.2 Surluvrar ils plans d'areal e da quartier

Ils suandonts plans da quartier ni d'areal ein necessaris da surluvrar:

- Plan d'areal Disentiserhof
- Plan da quartier Via Veglia

La revisiun dil plan da quartier Alvezza ei entrada en vigur. Enteifer in termin fetg sportiv ha la planisaziun dil quartier Center dil Vitg saviu vegnir terminada. Cheu setracta ei d'ina procedura fetg complexa.

Il plan da quartier Via Veglia sesviluppescha buca sco stau spitgau e basegna aunc entgin temps. Il plan d'areal Disentiserhof ei dependents per part dalla revisiun dalla planisaziun locala.

Vinavon eis ei necessari da surluvrar ni abolir ils suandonts plans da quartier:

Peisel, Sut Peisel, Casa Nauscha, Buretsch, Cuo, Acletta Vest, Acletta Occidental, Crest d'Acletta, Acletta sut Baselgia, Scaletta, Carcarola, Chischliun, Ruosna, Raveras, Disla Craiers, Sum Crusch, Scantschallas e Crest Acletta (Pencularas Mustér SA).

7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)

7.5.1 Val d'Acletta

Sin incarica dalla vischnaunca ha l'energia alpina sa elaborau in prestudi per ina tschaffada digl Ual d'Acletta. Actualmein ei vegniu presentau il preproject allas instanzas cantunalas. Il resun ei buca staus negativs, aschia ch'ins vegn ad elaborar in project. Igl ei gia vegniu inoltrau ina damonda per ina promoziun federala (Energieeinspeisevergütung KEV). Il cussegl da vischnaunca ha concediu in credit da frs. 250'000 per l'elaboraziun d'in project en detagl. La vischnaunca sa quintar cun resultats finals entochen la fin 2015. Entochen lu ei la contribuziun da KEV enconuschenta.

7.5.2 Vendita dall'energia da participaziun

Las vischnauncas partenarias dalla'Ovra Reinanteriur (ORA) han formau ina gruppa d'interess che duei cussegljar las vischnauncas en damondas d'energia. A vesta dalla complexitad dalla materia e ch'il termin dalla curdada da tschep dall'ORA s'avischina, ei in agir communabel dallas vischnauncas prudents e necessaris.

El decuors digl onn 2014 ein las contractivas per prolungir il contract per la vendita dall'energia da participaziun vegnidas iniziadas. Pil mument ei la fiera d'energia buca fetg favoreivla. Ei vegn hanlegiau sin la buorsa prezis denter 2 - 5 rp./kwh, aschia che las entradas dall'energia da participaziun vegnan a sereducir considerablamein dad oz total 5 mil. francs sin rodund frs. 500'000.

7.5.3 Exploraziun da mineralias primaras

Las treis vischnauncas Medel, Sumvitg e Mustér han sincronisau las leschas d'explotaziun. En num da NV Gold Corporation ha SwissGold Exploration AG suttamess ina damonda d'exploraziun sil territori dallas treis vischnauncas. La lubientscha ei vegnida elaborada dallas treis vischnauncas. Ils cuosts vegnan surpri dil petent. Las premissas per ina lubientscha d'exploraziun ein regladas en detagl. La lubientscha cumpeggia l'exploraziun da materia primara mineralia (aur, metal precius ed autras mineralias) e vegn concedida per in cuoz da tschun onns. Vinavon preveda la lubientscha ina definiziun minimala da cuosts che sto succeder el territori d'exploraziun. La taxa annuala per vischnaunca munta a frs. 1'500. Quella lubientscha remplazza tala dils 2 d'october 2012.

8. Economia

8.1 Economia, turissem, agricultura e forestalesser

‡ Disposiziuns legislatorias:

- 800 Lescha d'agricultura (en connex cun la meglieraziun funsila)

8.1.1 Economia en general

Nossa regiun ed en special Mustér ein dependents da bunas premissas era da planisaziun per dar impuls ad iniziativas da privats. Vinavon duei la vischnaunca sustener e promover quei svilup. Denton senza in sustegn finanziel dil maun public ein cunzun projects turistics buca realisabels.

Ina oreifra occasiun per mussar las prestaziuns ed ils products da nossas fatschentas indigenas ei mintgamai l'EX. In fatg special ei che l'EX14 croda eifer ils giubileums da 1400 onns Claustra, 25 onns Distec e 10 onns Zai. Duront quei temps dall'EX14 vegn festivau quels treis giubileums cun eveniments specials.

8.1.2 Center sursilvan d'agricultura (incl. Sennaria Surselva)

La Sennaria Surselva SA (Sennaria) ha surdau la producziun da caschiel alla Bergsenn AG (Migros) per in cuoz d'affittaziun da 16 onns. Quella sligiazion arva bunas perspectivas per la sennaria. La cascharia producescha actualmein en duas scharschas. Previu ei d'augmentar considerablamein il quantum da latg. Sper las plazzas da lavur (rodund 10 persunas) ei la reclama cun Disentis e la Tgina dil Rein da gronda impurtonza, cun quei che rodund la mesadad da producziun vegn exportada ellas tiaras vischinontas.

8.1.3 Meglieraziun funsila

Ils 11 da mars 2012 ha il pievel approbau il project per ina meglieraziun funsila. Il cussegl da vischnaunca ha concediu in credit da frs. 350'000 per elaborar il project general. La cumissiun ha definiu il territori cumpigliau e tractau las protestas per mauns dalla Regenza cantunala. Plinavon ha la cumissiun fixau ils trassés dallas vias. Dacuort ha il cussegl da vischnaunca decidu per mauns dalla votaziun all'urna d'integrar las meglieraziuns da Segnas e da Pardomat ella meglieraziun generala. Ils motifs principals ein: pli aultas contribuziuns financialas (82% enstagl 65%), adattaziun dallas vias funsilas (pli sempla procedura), arrundaziun dil terren allas relaziuns midadas e sanaziun dils drenadis a Segnas. Ils 30 da november 2014 decida la populaziun all'urna davart l'integraziun dallas meglieraziuns da Segnas da Pardomat ella meglieraziun generala da Mustér. Suenter che la cumissiun ha surluvrau il project e las instanzas cantunalas e federalas han sancziunau la meglieraziun da Mustér vegn la populaziun a decider davart in credit brut per la meglieraziun. Quei succeda el decuers digl atun 2015.

8.1.4 Concept da qualidad dalla cuntrada

Il concept da qualidad dirigius dall'Uniun purila sursilvana ha la finamira da mantener il maletg dalla cuntrada cun la diversidad enten optimar las cundiziuns da producir, mo era il manteniment (impurtonts elements dalla cuntrada sco mirs schetgs, pallius, plantas, terrassa da praus, èrs). Sin fundament dil project obtegnan ils cultivaders contribuziuns supplementaras per las prestaziuns definidas.

8.2 Forestalesser

8.2.1 Regiuvinaziun digl uaul (ina incarica permanenta)

La regiuvinaziun e la tgira ei ina part integrala dalla lavur dil forestalesser. Ella succeda en connex cun tagls da lenna, mo era leu nua ch'ei fa basegns da tgirar plontaziuns ed uaul giuven. Mo era las surfatschas d'uaul ch'igl orcan Vivian ha giu destruiu prospereschan fetg bein e basegnan ina tgira per augmentar la diversidad e la stabilitad. Ina regiuvinaziun digl uaul garantescha in saun uaul da schurmetg.

8.2.2 Vias d'uaul (preservaziun e reparaturas en cumbinaziun cun meglieraziun funsila)

Per saver garantir igl access e la segirtad da carrar sin las vias d'uaul ei in manteniment adequat indispensabels. Per la tgira digl uaul da schurmetg eis ei necessari da possibilitar da carrar sin las vias cun las maschinas forestalas. Cun agid digl instrument dil Cantun "preservaziun e reparaturas d'avertura" vegnan differentas lavurs da reparatura vid suandontas vias d'uaul exequidas els proxims dus onns: Via Run, Via Caischavedra, Via Plaun Menisch, Via Cunel e Via Cavorgia.

8.2.3 La Schetga da Madernal

El territori dalla Schetga da Madernal ha ei ils davos onns dau plirs cass cun crappa en moviment. Per part ei quella ruclada entochen sin via cantunala e sin il trassé dalla viafier. Ord quei motiv ei vegniu elavurau sin incarica digl uffeci d'uaul e dalla vischnaunca in project per in access el territori, sco era per la protecziun per via e viafier. Quei project ei vegnius sistius ord motivs da prioritad.

Igl ei previu d'arver la Schetga da Madernal cun ina via d'ina lunghezia da rodund 1,5 km. Cheutras vegn ei ad esser pusseivel da raccoltar egl avegnir la lenna cun maschinas. Sin fundament dallas calculaziuns fatgas sa vegnir raccoltau en quei liug ils proxims 40 onns rodund 14'500 meters cubic lenna. Supplementarmein ston reits d'itschal per proteger via e viafier vegnir construidas.

8.2.4 Via Run: Nova sligiazion

En collaboraziun cun la meglieraziun funsila han ils uffecis cantunals fatg ina zavrada dallas vias denter meglieraziun ed uaul. Aschia setracta ei tier la via dil Run d'ina via forestala. Igl uffeci cantunal d'uaul e prighels dalla natira ha elaborau in preproject per l'avertura digl uaul Run sur Pardi. Ils cuosts approximativs ein calculai cun 9-10 mil. francs. La vischnaunca sa quintar cun rodund 70% contribuziuns. Ina sanaziun dalla Via Run sur il quartier Latis ei buca responsabla e tecnicamein buca ideala. Supplementarmein stuess la via existenta vegnir sanada mintgamai il temps da stad duront 10-15 onns cun la consequenza ch'ella restass serrada. Ord vesta dil forestalesser havess ina via d'uaul denter Pardi - Bletschs il grond avantatg ch'ins savess arver in pli grond territori d'uaul.

8.2.5 Lavineras

Las lavurs da construcziun da lavineras ella Val Clavaniev ein vegnidas terminadas la fin 2013. Tochen oz ein bunamein 12 milliuns francs vegni investai en construcziun da lavineras. Ils proxims onns vegn ei ad esser necessari da mantener e sanar parzialmeins las lavineras erigidas el decuors dils davos quater decennis.

8.2.6 Academia Vivian

Il 13 da settember 2014 ha l'inauguraziun dall'Academia Vivian giu liug cun ina fiasta per la populaziun. Actualmein vegn sclariu tgei collaboraziuns cun menaschis existents ch'ei pusseivlas per optimar l'utilisaziun dalla casa forestala e da contonscher aschi biaras reservaziuns sco pusseivel p.ex. entras organisaziuns digl uaul, societads, personas privatas, uniuns e scolas, occurrenzas ni era per fiastas. La finamira ei ch'il menaschi porta sesez senza contribuziuns dil maun public.

8.2.7 Reservat d'uaul Soliva

Il reservat d'uaul Soliva cumpeggia il territori dalla Val Gronda-Furnaischa-Uaul da Soliva. Ei vegn desistiu dil nez agricol sco era forestal per ils proxims 50 onns (sco entochen dacheu). Persuenter paga il Cantun ina contribuziun alla vischnaunca. Igl access, la catscha sco era encurir bulius ei vinavon pusseivel sco tochen dacheu. Per augmentar l'attractivitat ed il diever turistic vegn - en collaboraziun cul Parc Adula - planisau ina senda.

8.2.8 Project da renaturalisaziun dil Rein a Fontanivas

A basa dils daners da cumpensaziun dall'Ovra Russein era la renaturalisaziun dils dutgs da Surrein (1. prioritad) prevedida. Entras la decisiun negativa dil suveran da Sumvitg vegn la sanaziun ecologica da Fontanivas cun la punt viers Sonduritg e la dislocaziun dalla piazza da rasenar lenna priorisada. Il project preveda per mesiras ecologicas era ina nova punt cun ina tonnascha da 28 t sur il Rein Anterior. Ils cuosts totals ein calculai cun 1.9 milliuns francs. Vid las investiziuns obtegn la vischnaunca contribuziuns da 1.6 mil. francs ord las mesiras da recumpensaziun dall'Ovra Russein e l'Ovra Sagenbach. Vinavon sustegn igl uffeci d'uaul e prighels dalla natira il project cun frs. 125'000 ord interessenza forestala. La cumpart communal importa frs. 100'000 (interessenza forestalessa frs. 60'000 e loipa frs. 40'000). Las lavurs ein gia vegnidadas e vegnan terminadas la primavera 2015.

8.3 Turissem

‡ Disposiziuns regulatorias:

- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)
- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)

8.3.1 Turissem en general

L'organisaziun da Sedrun Mustér Turissem (SMT) ei secumprovada. Ina collaboraziun cun la destinaziun Andermatt (ressort Sawiris) vegn era a purtar avantatgs per nossa regiun. Muort definiziun dalla destinaziun Andermatt/Ursera cun ulteriuras vischnauncas vischinontas e differentas finamiras ei actualmein ina collaboraziun sulettamein sin basa dils meinafatschentas pusseivla. A mesa liunga vesta ei ina collaboraziun ni integraziun in tema.

La decisiun dalla destinaziun da surpender sco partenari il logo da "Grischun Vacanzas (GRF)" ei secumprovada. Quella marca ei bein posiziunada, aschia ch'era Mustér e Sedrun san profitar. Impurtont ei cunzun era il diever dalla plattafuorma da reservaziun da GRF. Sco emprema destinaziun ha SMT surdau la reclama cumpleinamein a GRF. Quei importo vegn impundius cumpleinamein per reclama. La cumissiun da reclama (representants hotellaria e pendicularas) defineschan comunablamein cun GRF la strategia. Per saver concurrenzar cun outras destinaziuns ei in augment considerabel dil preventiv per reclama indicaus.

8.3.2 Zona speciala Hotel Acla da Fontauna

Dapi liung temps cuoran intensivias contractivas cun investurs. Il plan d'areal ei approbaus e las cundiziuns per ina realisaziun d'in project turistic optimalas. La situaziun malguessa e las pitgiras sil sector turistic engrevieschan la realisaziun. L'approbaziun dall'iniziativa "Weber" restrenscha cumpleinamein la pusseivaldad d'ereger secundas habitaziuns. A basa dil plan d'areal eis ei denton pusseivel da realisar sper in hotel e habitaziuns administradas era secundas habitaziuns.

8.3.3 Habitaziuns administradas e hotellaria

Entras l'acceptaziun dall'iniziativa Weber ei l'erecziun da secundas habitaziuns buca pli pusseivla. Consequentamein promova la vischnaunca l'erecziun da secundas habitaziuns administradas. Il Hotel Disentiserhof planisescha ina surbaghegiada per obtener dapli letgs caulds en cumbinaziun cun in bogn da cura (aua da radon Val S. Placi) . Ulteriurs projects per habitaziuns administradas sesanflan en in prestadi.

8.3.4 Punt staziun - Salaplauna

La finamira d'ina punt ei da procurar per in meglier access alla Salaplauna e consequentamein era per dapli gliedud (viandonts, velocipedists, curridders da cuorsa liunga, visitaders dil Center sursilvan d'agricultura eav.). Quei pretenda denton ina buna colligiaziun a pei alla Salaplauna.

En in studi da project elaboraus entras Walter Bieler ei previu l'erecziun d'ina punt da lenn rinforzada entras componentas da betun. Ils cuosts brutto per la punt ed igl ascensur a Raveras vegnan calculai cun rodund 2.2 mil. francs. Per saver reducir ils cuosts effectivs per la vischnaunca ei quintau cun contribuziuns da Cantun ed instituziuns privatas. Quella punt daventass in project cun impurtonza monumentalala (Wahrzeichen) per Mustér.

⇒ Optimar la colligiaziun a Salaplauna e cheutras augmentar l'attractivitat turistica

8.3.5 Loipa da cuorsa liunga, project punts Brulf e Plaun Sut/Plaun Grond

Ensemen cugl uffeci per la natira ed igl ambient ha la suprastonza communal specialisau l'incarica da sclarir meglieras pusseivladads per traversar a Brulf e Plaun Sut/Plaun Grond il Rein cun la loipa. El decuors dil meins october 2014 vegn quei studi presentaus alla vischnaunca ed ils uffecis involvai. La realisaziun dil project ei prevedida el decuors digl atun 2015.

La loipa Cadi (Nordic Surselva) sa vegnir colligiada cul Center da sport e cultura. Cul proprietari dr. Guido von Castelberg eis ei stau pusseivel d'anflar ina sligiaziun. Igl atun 2014 eis ei necessari da sclarir il dretg da transit cun ils ulteriurs proprietari da terren. Aschia san sinergias vegnir nezegiadas e l'attractivitat dalla loipa augmentada. La sparta da cuorsaliunga fa atras in ver „boom“. En collaboraziun cun PSG 2020 vegn elaborau in studi per optimar la purschida ellas diversas destinaziuns da San Gottardo.

8.3.6 Pendicularas Mustér – differents projects

La societad „Arenbergische Gesellschaften“ ha vendiu tuttas aczias dallas Pendicularas Mustér alla BD Management Holding AG (Marcus Weber, president). Aschia ei ina liunga historia da success denter la vischnaunca e la Arenbergische Gesellschaften ida suenter biebein 40 onns a fin. La societad ei duront quels onns stada ina ferma e correcta partenaria. In grond e resentiu engraziament persuerter.

La BD Management Holding AG preveda da dar novs impuls alla destinaziun turistica. In punct essenzial ei da crear novs letgs per aschia garantir ina pli aulta frequenza el territori da skis. Era migliurar la gastronomia ei ina finamira fetg empermettenta. Sper quellas activitads s'occupeschan las Pendicularas Mustér SA cun in project per indrezs d'ennevar. La vischnaunca vegn sco tuttas autras vischnauncas turisticas a separticipar als cuosts d'infrastructura d'ennevar en cumbinaziun cun in'ovra pintga d'energia. A basa dil project PSG2020 examineschan las pendicularas ina colligiaziun denter Parlet sur Cungieri cun Sedrun. Divers projects pretendan ina revisiun parziala dalla planisaziun locala, la quala vegn suttamessa el decuors da 2015/16 alla populaziun per decisiun.

8.3.7 Alpine Pearls (commembradi)

Alpine pearls (www.alpine-pearls.com) s'engascha per in turissem moderau (sanft-mobiler Urlaub). Premissas per in commemoradi ein buna mobilitad tier l'arrivada ed enteifer il liug, qualidad da servis en connex cun mobilitad. En in rapport ein las fermezias (colligiaziun cun viafier, bus local, Claustra benedictina, bunas rutas da velo e viandar) e las fleivlezias (bia traffic atras Mustér, conflict denter autos e pedunzs en zona 30, puccaus architectonics all'entrada da Mustér) vegni francai. Alpine pearls ei ina plattafuorma da reclama per il turissem. Numerusas destinaziuns da sis tiaras fan part. La Svizra ei representada entras Arosa ed Interlaken.

8.3.8 Giubileum 1400 onns Claustra Mustér

La Claustra benedictina ha ina gronda tradiziun ed ei in center ecclesiastic, cultural e da scola per Mustér e la regiun. Uonn astga ella festivar il giubileum da 1400 onns. Las festivitads han entschiet da S. Giusep e vegnan terminadas cun S. Martin. La festividad finala munta il punct da partenza per la sanaziun dalla baselgia claustrala.

La Claustra iniziescha cul giubileum da 1400 onns diversas grondas investiziuns:

- renovaziun baselgia S. Martin	frs. 15'000'000
- piazza claustrala	frs. 1'300'000
- turissem da seminar ed alloschament e turissem dil di	frs. 8'100'000
- infrastruttura gimnasi claustral	<u>frs. 2'400'000</u>
Total	frs. 26'800'000

Il basegns total d'investiziuns importa 45 mil. francs. A vesta dalla fetg gronda impurtonza dalla claustra per Mustér e contuorn ei ina contribuziun communal pli gronda pli che giustificada. Ils 8 da fevrer 1981 ha il suveran da Mustér concediu ina contribuziun dad 1 mil. francs alla restauraziun dalla Claustra. La contribuziun ei vegnida pagada en ratas da frs. 100'000 enteifer 10 onns. Era quella gada duei la vischnaunca da Mustér separticipar cun ina contribuziun ella dimensiun da 1.5 - 2 mil. francs vid la sanaziun dalla claustra. Previu ei da suttametter la damonda da credit il zercladur 2015 alla votaziun dil pievel. Per contonscher in resultat positiv ei il sustegn da tuttas autoritads indispensabels.

8.3.9 Parc Adula

Il Parc Adula ha per finamira da crear il pli grond parc naziunal svizzer che cumpeggia ils cantuns Grischun e Tessin (territori Péz Adula). Il project ei multicultural cun tschun regiuns, 20 vischnauncas e cun ils lungatgs romontsch, talian, e tudestg. Il Parc Adula secumpona d'ina zona da coc, nua ch'il nez ei fetg restrenschiu. Ella zona circumdonta (territori vischnaunca da Mustér) ei il svilup buca restrenschiu ed il label munta per il territori cumpigliu in augment da valur. La suprastanza communal sustegn il project per il Parc Adula.

9. Edificis communalis

9.1 Casa da scola nova

La submissiun per la planisaziun dalla casa da scola nova ei succedida. Medemamein ei l'elaboraziun tochen tier il preproject vegnida surdada. Il zercladur 2014 ha la suprastanza communal retschert il studi davart la situaziun dil baghetg. Quest atun succeda la submissiun per las lavurs da projectaziun. Entochen la stad 2015 duess il project da sanaziun per la damonda da credit esser avon maun.

9.2 Casa da scola Segnas (niev purtader)

La casa da scola da Segnas vegn dapi entgins onns buca pli utilisada per la scola. Ina gruppa da lavur ha examinau il basegns ed il diever dallas localitads. Tenor siu rapport vegn la casa da scola nezegiada intensivamein cunzun entras uniuns ed il vischinadi. Muort ils mieds finansials fetg restrenschi e la situaziun decentrala digl objet, eis ei prudent da ponderar il status dil purtader (p.ex. associaziun). Cun in niev purtader eis ei pusseivel d'activar supplementaramein il diever dallas localitads e reducir ils cuosts da manteniment per la vischnaunca.

10. Ponderaziuns finalas

Il program d'activitad cuntegn differents projects che han buca anflau plaz el program d'investiziun dils proxims tschun onns. Gest tenor situaziun ed actualitad d'ina singula investiziun sto il gremi cumpetent decider individualmein.

Proposta

Sebasond sin las expectoraziuns precedentas propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca da prender enconuschientscha dil:

- program d'activitad 2013 – 2016.

Suprastanza communal Disentis/Mustér

Il president:

Francestg Cajacob

Il canzlist:

Andri Hendry

Disentis/Mustér, ils 31 d'october 2014

Q:\011 Legislaziun\Cuss 2013-16\Messadis\mel1420_Program d'activitad 2013-2016.doc